

Estudiants contra el franquisme

GUILLERMO MARTÍNEZ

La Caputxinada, el 9 de març de 1966, va significar el naixement de l'emblemàtic Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona. Una mostra no commemora.

El proper dilluns 17 de juny, a la sala d'exposicions de la Residència d'Investigadors del CSIC-Generalitat de Catalunya, de Barcelona, tindrà lloc la inauguració d'una mostra inèdita: es tracta de les fotografies que va realitzar un jove estudiant d'Enginyeria, Guillem Martínez, d'un dels esdeveniments més significatius de la lluita dels estudiants sota el franquisme: la Caputxinada, l'Assemblea estudiantil, celebrada el 9 de març de 1966, en què es fundà l'emblemàtic SDEUB, el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona.

Les lluites dels estudiants per un sindicat democràtic. La Caputxinada culminava, d'una banda, una

llarga lluita que els universitaris catalans havien entaulat a la segona meitat dels anys 50 contra el Sindicato Universitario Español, el SEU, el sindicat d'afiliació obligatòria per a tots els estudiants, que estava sota el control de la Falange. Al mateix temps posava de manifest el compromís d'un sector molt significatiu de la joventut catalana en el combat per una societat democràtica. De fet, fins aquest moment la contribució dels estudiants en la lluita contra el franquisme havia estat espasmòdica: a la postguerra havien existit nuclis d'oposició com el Front Universitari Català (FUC) o la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (FNEC) que havien intentat mantenir una presència activa a la Universitat, en

un marc extraordinàriament hostil. I ja durant la primera vaga de tramvies, que va viure Barcelona el març de 1951, els estudiants universitaris hi varen adquirir un protagonisme actiu. Però no va ser fins el gener de 1957 quan, amb motiu de la segona campanya de boicot contra els tramvies barcelonins, els estudiants universitaris varen retornar a l'escena pública i varen saber mantenir, des de llavors, un combat sostingut contra el règim.

A partir de la primera Assemblea Lliure d'estudiants, que es va celebrar el 21 de febrer de 1957 al Paraninfo de la Universitat, amb l'assistència de 800 universitaris, el moviment estudiantil va iniciar un camí sense tornada. A la reivindicació de les llibertats més elementals ben aviat va sumar-s'hi la lluita per la democratització de la Universitat i, sobretot, per la democratització del SEU, que ben aviat va ser ocupat per delegats estudiantils bregats en la lluita política. Des de finals dels anys 50 la presència a la Universitat de militants del PSUC, del Moviment Socialista de Catalunya i del Front Obrer de Catalunya, a través de la Nova Esquerra Universitària, va imprimir un nou caràcter a les lluites universitàries. D'aquesta manera el moviment estudiantil s'incorporava definitivament a la lluita més general contra el règim franquista, en què també hi estaven implicats molts més sectors de la societat catalana.

Els primers anys seixanta el combat dels estudiants va adreçar-se fonamentalment en contra del manteniment del SEU, sobretot a partir del moment en què, a desgrat de les promeses que havia realitzat el desembre de 1962 el seu cap nacional, Rodolfo Martín Villa, va fer-se evident la impossibilitat de democratitzar-los. L'any 1962, simbòlicament, s'havien produït en diverses universitats de l'estat espanyol importants moviments de solidaritat amb els miners d'Astúries en vaga. I a partir de l'any 1964 la conflictivitat universitària es va generalitzar. La celebració de la I Setmana de Renovació Universitària, que, a més de fer-se a Barcelona, va tenir lloc a Madrid i a Bilbao, durant els mesos de febrer-març de 1964, co-

mençava a esbandir el panorama: els estudiants qüestionaven en massa el SEU i obligaven el règim a buscar una alternativa. Era clar que, ni apedaçat, el SEU no podia subsistir. Però l'alternativa franquista, sorgida l'abril de 1965, i que creava las fantasmagòriques Asociaciones Profesionales de Estudiantes (APE), tampoc no va reeixir. La posició dels estudiants passava per un sindicalisme lliure, al marge de les directrius governamentals, i democràtic, sorgit de la base estudiantil i no imposat des de dalt. Una reivindicació que el règim no estava disposat a tolerar: davant les exigències universitàries el Govern responia amb expedients acadèmics, sancions econòmiques, denegació de pròrrogues militars, etc. El 1965 havien estat expedientats un grup de catedràtics de Madrid, encapçalat per Aranguren, Tierno Galván i García Calvo, que aquell mateix estiu havia provocat la dimissió, en solidaritat amb els seus companys de Madrid, de José Mª Valverde, catedràtic d'Estètica de la Universitat barcelonina. Passat l'estiu era un altre professor de Barcelona, Manuel Sacristán, que era expulsat pel rector, Francisco García-Valdecasas, tot al·legant raons polítiques i ideològiques.

La Caputxinada, fita històrica.

A aquestes alçades, però, era evident que la joventut universitària no estava disposada a deixar-se acoquinar. A començaments del curs 1965-1966 es varen celebrar eleccions lliures a la Universitat de Barcelona per escollir delegats i consellers a les diverses facultats del futur Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona, i al cap de poc temps els estudiants catalans boicotejaven les eleccions oficials organitzades per les APE. A desgrat de les mesures repressives adoptades pel rector García-Valdecasas contra els estudiants que no havien votat en les eleccions oficials, sancionats amb la pèrdua de matrícula, i dels expedients oberts contra delegats sindicals de Dret i d'Econòmiques, els dos primers mesos de l'any 1966 es varen dedicar a discutir, en múltiples assemblees i reunions, el projecte d'estatuts del

La majoria de persones que havien de participar en l'assemblea de constitució no varen saber el lloc de convocatòria fins poca estona abans. S'havia dit que seria a Montserrat però finalment va ser al convent dels pares caputxins de Sarrià, que havia cedit la sala d'actes, amb capacitat per a unes cinc-centes persones.

sindicat i a preparar el seu congrés constituent. La data s'havia fixat pel dimecres, dia 9 de març de 1966.

La preparació de l'assemblea de constitució del SDEUB es va realitzar en un context de completa cautela i clandestinitat, com corresponia a la situació d'il·legalitat en què s'havia de desenvolupar. De tal manera que la majoria de delegats que hi havien d'intervenir no varen saber el lloc de la reunió fins poca estona abans. S'havia fet córrer la brama que l'assemblea es reuniria a Montserrat, però el lloc escollit era el convent dels pares caputxins de Sarrià, que havien cedit la sala d'actes per a l'ocasió. Unes cinc-cents persones, entre delegats de totes les facultats i escoles de la universitat, professors simpatitzants i 33 intel·lectuals, foren els protagonistes de la trobada històrica. Entre els intel·lectuals destacava la presència de Salvador Espriu, Joan Oliver "Pere Quart", Jordi Rubió i Balaguer, Antoni Tàpies, Mª Aurèlia Capmany i José Agustín Goytisolo, entre d'altres.

Durant l'hora en què es varen poder celebrar amb tranquil·litat les sessions congressuals hi va haver temps per aprovar els estatuts del sindicat, que, discutits a bastament amb anterioritat per la comunitat universitària, definien una estructura sindical que des de les assemblees de base culminava en una junta de delegats de districte que esdevenia el màxim òrgan executiu del sindicat. Es va aprovar també un text programàtic, en forma de manifest, titulat "Per una universitat democràtica", on s'exposaven els objectius de la lluita estudiantil i es parlava de llibertats tant per a la universitat com per a la societat en el seu conjunt. Encara alguns dels intel·lectuals assistents, com García Calvo, Sacristán o Jordi Rubió, varen poder intervenir per manifestar la seva solidaritat amb els estudiants i animar-los en la seva lluita.

Cap a dos quarts de sis de la tarda, però, una hora després d'haver-se iniciat l'assemblea, va aparèixer finalment la policia, que va exigir la immediata dissolució dels reunits. A partir d'aquests moments es va iniciar, pròpiament, la Caputxinada, una tancada

Fora, la policia estrenyia el cercle, la Universitat declarava una vaga general, sovintejaven les manifestacions de solidaritat, la premsa estrangera es feia ressò de l'esdeveniment i els il·legals partits polítics constituïen l'anomenada taula rodona

GUILLERMO MARTÍNEZ

de quaranta-vuit hores provocada per un setge policíac inèdit en tota la història del franquisme, que va provocar no poques tensions entre l'església i l'estat i un moviment de solidaritat ciutadana amb els universitaris sense precedents. El pare caputxí Joan Botam, superior de l'ordre a Catalunya, que acollí els estudiants i li tocà fer d'intermediari amb la policia, uns anys més tard comentava que "fora hi havia la policia, els cavalls, el terror, però de portes endins va ser una cosa extraordinària". Taules rodones, debats i discussions, lliçons magistrals impartides per professors i intel·lectuals entretenien les hores de convivència dels tancats. Mentrestant, fora, la policia estrenyia el cercle, la Universitat declarava una vaga general de 24 hores, sovintejaven les manifestacions de solidaritat, la premsa estrangera es feia ressò de l'esdeveniment i els il·legals partits polítics constituïen l'anomenada taula rodona.

La situació es va mantenir fins el migdia de l'11 de març, quan, per ordre directa de Franco, la policia –comandada per Juan Antonio Creix, de qui Pere Quart havia dit allò del "Creix, creix, però no et multipliquis"– va irrompre de manera violenta dins el convent, va prendre la documentació a tots els estudiants i se'n va endur detinguts a la comissaria de la Via Laietana els intel·lectuals. La repressió, com sempre, va ser contundent, però no va evitar que en el que restava de curs i durant el curs següent l'SDEUB vertebrés la lluita dels estudiants catalans. I quan, en el curs 1967-1968, es va produir la radicalització del moviment estudiantil –ens trobem en vigílies de les "revolucions de maig de 1968"– els estudiants havien consolidat un important paper en les lluites contra el règim. Un protagonisme que ja no varen abandonar fins a la fi de la dictadura.